

**Programma van maatregelen bij Archeologienota :
Oud Gooreind, Wuustwezel
(prov. Antwerpen)**

Robby Vervoort
Freelance Senior Archeoloog
Borgerhout, januari 2021

Titel

Programma van maatregelen bij Archeologienota:
Oud Gooreind, Wuustwezel
(prov. Antwerpen)

Auteur

Robby Vervoort

Opdrachtgever

Fam. Vorsselmans

Projectcode

2021A380

Plaats en datum van uitgave

Borgerhout, januari 2021

Reeks

RVFSA-Rapport, 101

Inhoud

1. Technische fiche/administratieve gegevens	3
2. Inleiding	6
3. Onderzoeksvragen.....	6
4. Kennisvermeerderingspotentieel van het projectgebied	9
5. Programma van maatregelen.....	11

1. Technische fiche/administratieve gegevens

Naam site

Wuustwezel, Oud Goreind (21-WUU/OD-2021A380)

Ligging

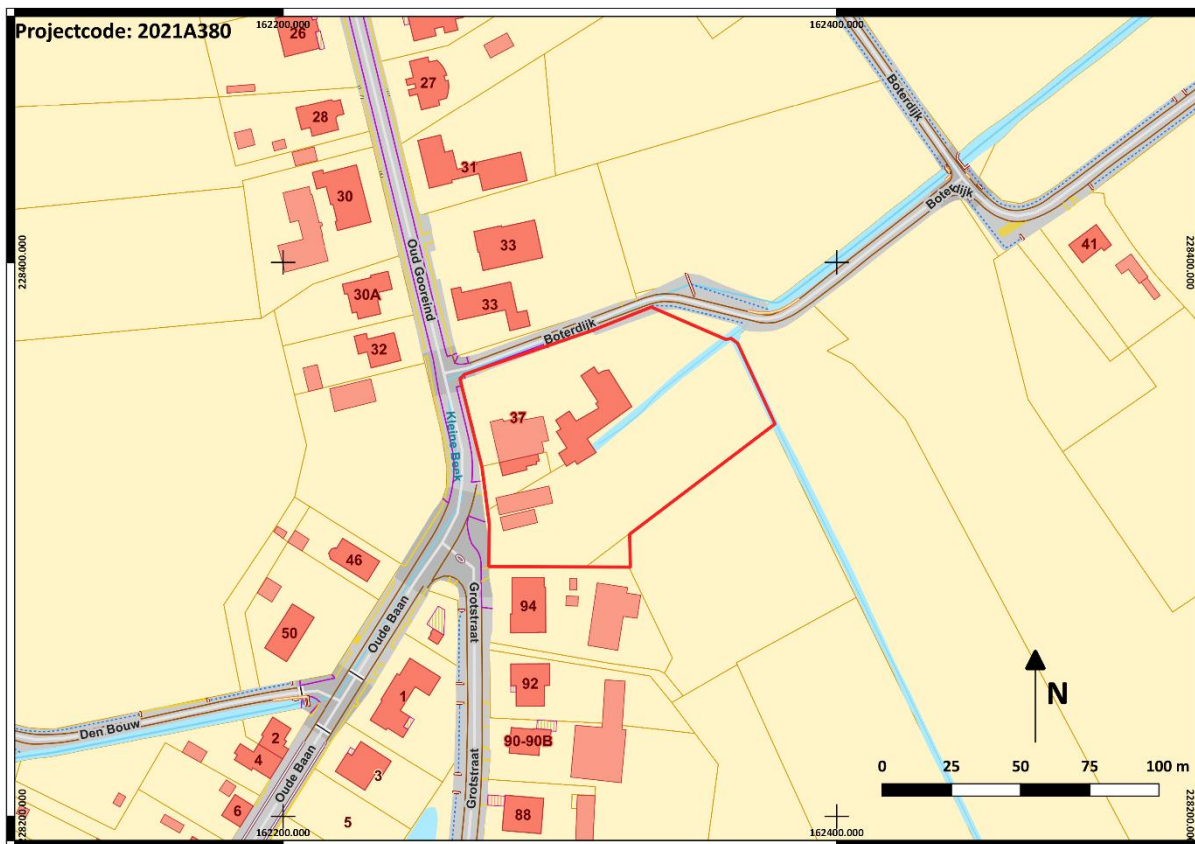
Antwerpen, Wuustwezel,
Oud Gooreind 37 - 39

Kadastrale gegevens projectgebied

Wuustwezel: 2de Afdeling:
Sectie H: Perceelnummers: 552a en 551a
Sectie G: Perceelnummers: 555a en 379I

Bounding Box

X162274,4 Y228289,9
X162309,7 Y228289,7
X162377,8 Y228341,3
X162364,7 Y228371,0
X162333,0 Y228383,9
X162263,6 Y228358,9

Figuur 1: Kadasterkaart met aanduiding onderzoeksgebied

Onderzoek

Archeologisch en geschiedkundig bureauonderzoek

Projectcode

2021A380

Opdrachtgever

Familie Vosselmans

Contactpersoon opdrachtgever

Landmeter Frederik Vermeiren

Uitvoerder

Robby Vervoort. Freelance Senior Archeoloog. Research & Consultancy.

Erkend archeoloog

Robby Vervoort OE/ERK/Archeoloog/2016/00126

Nummer wettelijk depot

Niet van toepassing

Termijn

18 januari - 31 januari

Geplande ingreep

Sloop bestaande bebouwing, verkavelingsaanvraag, bouwen woningen en aanleggen nutsvoorzieningen.

Geldende wetgeving en voorwaarden

Onroerendergoeddecreet van 12 juli 2013 en het Onroerendergoedbesluit van 16 mei 2014. De nota werd opgesteld overeenkomstig de Code van Goede Praktijk. De totale oppervlakte van de kadastrale percelen waarop de aanvraag betrekking heeft, bedraagt 3000m² of meer en de geplande bodemingrepen meer dan 1000 m² bedragen, zoals bepaald in artikel 5.4.2 van het Onroerendergoeddecreet van 12 juli 2013 en is gelegen buiten een zone waarop lagere oppervlaktecriteria van toepassing zijn.

Randvoorwaarden

Een deel van het projectgebied is heden bebouwd. Het westelijke deel van het projectgebied bevindt zich in woonuitbreidingsgebied met landelijk karakter. Het oostelijke deel bevindt zich in woongebied met code 0105 (reservegebied voor woonwijken) en blijft in gebruik als landbouwgrond. De oostelijke zone valt buiten de verkaveling. Hier vinden geen bodemingrepen plaats.

Doelstelling

Het doel van deze archeologienota is om via de tot op heden beschikbare bronnen na te gaan wat het archeologische potentieel van het projectgebied is, wat de mogelijke bedreigingen zijn voor het eventueel aanwezige bodemarchief, en hoe hiermee dient omgegaan te worden.

Vraagstelling

- Wat is de landschapshistoriek van het projectgebied?
- Welke archeologische sites zijn gekend in of nabij het projectgebied?
- Welke aanwijzingen bevatten de bestaande bronnen over het archeologische en cultuurhistorisch potentieel van het terrein?
- Wat is de impact van de geplande werken?
- Levert het huidige bronnenmateriaal voldoende info op? Zo nee, is er een vervolgonderzoek nodig en welke methode levert het meeste informatie op?

Thesaurus

Bureauonderzoek

2. Inleiding

Op de projectlocatie zal op termijn een verkaveling worden gerealiseerd bestaande uit 6 woningen gegroepeerd in 1 maal 3, 1 maal 2 en 1 maal 1 halfopen/open/gesloten bebouwing gelegen op haaks op de straat georiënteerde langwerpige percelen met de bijbehorende nutsvoorzieningen (rioleringen). De bestaande bebouwing wordt gesloopt.

3. Onderzoeksvragen

- *Wat is de landschapshistoriek van het projectgebied?*

Het projectgebied is gelegen in de Noorderkempen. Het landschap heeft een vlakke dekzandtopografie waarbij het voornaamste reliëf bestaat uit oost-west lopende microcuesta, met een steile zuidhelling en een zachte noordhelling, die wordt gevormd door kleirijke lagen uit de Groep van de Kempen. Het microreliëf wordt vooral bepaald door eolisch afgezette duinen en het Pleistocene alluviale kreeklandschap. Globaal komen vooral NW-, ZW- en W-gerichte hellingen voor naargelang de dominante afzettingsrichting.

De belangrijkste quartaire afzettingen behoren tot één lithostratigrafische eenheid, namelijk de Groep van de Kempen. Dit is een meer dan 25 meter dik complex van klei-, zand- en leemsedimenten die rusten bovenop de mariene Neogene formaties. De afzettingen weerspiegelen elk een verschillend klimaat en sedimentair milieu en dagzomen nooit.

Het projectgebied bevindt zich ter hoogte van de vallei van de Kleine Beek die het terrein doorkruist van zuidwest naar noordoost. De beek werd in het westelijke deel van het projectgebied ondergronds

ingebuisd. Op het DHM is te zien dat het terrein gelegen is in de lagere zone uitgesneden in de noordelijke helling van een zuidoost – noordwest georiënteerde zandrug. Ten zuiden en ten noordwesten van het terrein stijgt de hoogte en is sprake van een sterke gradiëntzone. De aanwezigheid van de beek weerspiegelt zich eveneens op de bodemkaart van Vlaanderen. Het noordelijke deel van het terrein staat aangeduid als zone met natte zandbodems zonder profielontwikkeling. Terwijl voor het zuidelijke deel van het terrein een plaggenbodem is aangegeven. Dit duidt op een langdurig gebruik van het terrein als akker. Dit kan verklaard worden door de ligging van het terrein aan de zuidzijde van het gehucht Gooreyndt zoals zichtbaar op de kaart van Ferraris. Op dezelfde kaart zien we dat er ten zuidoosten van het kruispunt tussen de Boterdijk en Oud Gooreind een gebouw is afgebeeld omgeven door moestuinen. Allicht betreft het een alleenstaande hoeve. Het zuidelijke deel staat aangeduid als weide en niet als akker, maar allicht betreft het hier een tijdelijke situatie.

De afgebeelde hoeve wordt gesloopt op het einde van de 18de of in het eerste kwart van de 19de eeuw. Nadien blijft het terrein een tijd onbebouwd tot het eerste kwart van de 20ste eeuw. Vanuit de dan opgerichte bebouwing in de vorm van een hoeve met stallingen, breidt de bebouwing geleidelijk uit tot het laatste kwart van de 20ste eeuw. Op dat moment zijn binnen het projectgebied twee onderkeldere woningen met varkens-, koeien-, en paardenstallen, een schuur en enkele kleinere bijgebouwen aanwezig. Met uitzondering van de woningen en enkele bijgebouwen werden in 2016 alle boven- en ondergrondse constructies gesloopt.

- *Welke archeologische sites zijn gekend in of nabij het projectgebied?*

Op basis van de beschikbare gegevens kunnen we stellen dat de ruime regio rond het projectgebied reeds in de steentijden door mensen werd gefrequenteerd. Ongeveer 1200 meter ten oosten van het projectgebied situeert zich het erfgoedobject het Moerken dat als archeologisch geheel werd opgenomen op de lijst van erfgoedobjecten. De site dateert uit het mesolithicum.

Voor de metaaltijden en de Romeinse tijd ontbreken alle gegevens in de ruime omgeving van het projectgebied.

Ook voor de middeleeuwen en de Nieuwe Tijden zijn geen archeologische sites in de ruime omgeving van het projectgebied gekend. Wel dienen we melding te maken van de Sint-Willibrorduskapel gelegen op ongeveer 1900 meter ten noordoosten van het terrein. De kapel zou mogelijk teruggaan tot de 8ste eeuw.

- *Welke aanwijzingen bevatten de bestaande bronnen over het archeologische en cultuurhistorisch potentieel van het terrein?*

Het projectgebied bevindt zich landschappelijk gezien op een minder aantrekkelijke locatie voor permanente vestiging in het verleden. Het terrein situeert zich ter hoogte van de Kleine Beek in een lager en dus allicht natter deel van de ruimere omgeving. De beek doorkruist het terrein en is op het DHM zichtbaar als een groen lint ingesneden in het landschap. Dit sluit niet uit dat er ter hoogte van het projectgebied in het verleden geen menselijke activiteiten werden uitgevoerd, maar deze zullen dan specifiek met de natte aard en de aanwezigheid van de beek te maken hebben. De kans dat er archeologische resten aanwezig zijn uit de periode vanaf het Neolithicum tot de Romeinse tijd is hierdoor eerder klein.

Met betrekking tot de steentijden kan geconcludeerd worden dat er in de onmiddellijke omgeving van het terrein aantrekkelijkere locaties aanwezig zijn. Zo is op het DHM duidelijk te zien dat er net ten zuiden en ten noordwesten wel sterkere gradiëntzones aanwezig zijn, gelegen in de nabijheid van de Kleine Beek en aan de rand van de vallei in plaats van in de nattere lagere zones.

Het projectgebied is gelegen aan de zuidelijke zijde van het gehucht Oud Gooreyndt. Gegevens omtrent het ontstaan van het gehucht ontbreken. Het kan echter niet worden uitgesloten dat het in oorsprong een middeleeuwse gehucht betreft. Op de 18de-eeuwse kaart van Ferraris is te zien dat binnen het noordelijke deel van het terrein een alleenstaande, vermoedelijke, hoeve met moestuin aanwezig is. Dit gebouw werd echter ten laatste in het eerste kwart van de 19de eeuw gesloopt.

Vanaf het eerste kwart van de 20ste-eeuw wordt op het terrein nieuwe bebouwing opgetrokken die geleidelijk uitbreidde. De huidige nog aanwezige te slopen bebouwing gaat terug op deze 20ste-eeuwse bebouwing.

De ontwikkelingen in het gebouwenbestand gedurende de 20ste eeuw hebben een negatieve impact gehad op eventueel aanwezige archeologische resten. Zo zijn binnen het projectgebied verschillende versturende bodemingrepen herkend. De woningen zijn beide voorzien van een kelder, de koeien- en varkenstallen waren voorzien van ondergrondse mestputten, rondom de schuur waren verschillende ondergrondse putten aanwezig. Tevens is de zone ter hoogte van de ingebuisde beek eveneens verstoord, net zoals ter hoogte van een ondergrondse persleiding van Aquafin.

Al deze verstoringen hebben een grote impact gehad op eventueel aanwezige archeologische resten binnen het projectgebied. Ze zullen niet enkel een deel van de resten zelf hebben verstoord, maar leiden eveneens tot een contextverlies. Hierdoor wordt het kennisvermeerderingspotentieel van eventueel nog aanwezige resten sterk verminderd.

- *Wat is de impact van de geplande werken?*

Op basis van de beschikbare plannen kan gesteld worden dat het eventueel aanwezige bodemarchief binnen een deel van het projectgebied allicht volledig zal verstoord worden. De zone waar de gebouwen worden voorzien alsook de zone naar de straatzijde, waar waarschijnlijk de aansluiting op het bestaande rioleringsnetwerk zal plaatsvinden, alsook een bufferzone aan de oostzijde van de bouwzones. Hier zullen allicht eveneens de nodige bodemingrepen plaatsvinden voor het realiseren van verschillende nutsputten.

Voor de zone die als tuinzone, ten oosten van de bouwzones, wordt ingericht, zal de impact op het bodemarchief eerder beperkt of onbestaande zijn. Tuinzones worden typisch ingericht met lichtere constructies en beplanting. Eventuele verstoringen in deze zone zullen dus eerder lokaal beperkt zijn in omvang en diepte.

Tijdens het bureauonderzoek stelden we vast dat een groot deel van de bedreigde zone reeds verstoord werd door de constructie van het huidige of ondertussen gesloopte gebouwenbestand.

Concluderend kunnen we stellen dat er in de onverstoorde zones bijkomend een directe bedreiging wordt gevormd over een oppervlakte van plusminus 800m², terwijl er een beperkte dreiging wordt gevormd door de bouwplannen over een oppervlakte van ongeveer 650m².

- *Levert het huidige bronnenmateriaal voldoende info op? Zo neen, is er een vervolgonderzoek nodig en welke methode levert het meeste informatie op?*

Op basis van het huidig beschikbare bronnenmateriaal kan besloten worden dat er voldoende informatie beschikbaar is om te kunnen concluderen dat er geen vervolgonderzoek nodig is. Binnen het projectgebied zijn verschillende grootschalige verstoringen aanwezig ten gevolge van de aanwezige en reeds gedeeltelijk gesloopte 20ste-eeuwse bebouwing.

Alhoewel niet kan worden uitgesloten dat er binnen het projectgebied geen archeologische resten aanwezig kunnen zijn, kan wel gesteld worden dat de kans dat de aanwezige resten een groot potentieel op kennisvermeerdering eerder klein is. Immers is een groot deel van de context verloren gegaan door de vastgestelde verstoringen en komen de verschillende vastgestelde onverstoorde delen van het terrein verspreid voor binnen het projectgebied. Bovendien situeert het grootste deel van de onverstoorde zones zich ter hoogte van de geplande tuinzones waar de impact van de werken eerder beperkt is.

4. Kennisvermeerderingspotentieel van het projectgebied

Het projectgebied bevindt zich landschappelijk gezien op een minder aantrekkelijke locatie voor permanente vestiging in het verleden. Het terrein situeert zich ter hoogte van de Kleine Beek in een

lager en dus allicht natter deel van de ruimere omgeving. De beek doorkruist het terrein en is op het DHM zichtbaar als een groen lint ingesneden in het landschap. Dit sluit niet uit dat er ter hoogte van het projectgebied in het verleden geen menselijke activiteiten werden uitgevoerd, maar deze zullen dan specifiek met de natte aard en de aanwezigheid van de beek te maken hebben. De kans dat er archeologische resten aanwezig zijn uit de periode vanaf het Neolithicum tot de Romeinse tijd is hierdoor eerder klein.

Met betrekking tot de steentijden kan geconcludeerd worden dat er in de onmiddellijke omgeving van het terrein aantrekkelijkere locaties aanwezig zijn. Zo is op het DHM duidelijk te zien dat er net ten zuiden en ten noordwesten wel sterkere gradiëntzones aanwezig zijn, gelegen in de nabijheid van de Kleine Beek en aan de rand van de vallei in plaats van in de nattere lagere zones. Bovendien zullen eventuele steentijd artefactensites zich net op of onder het bestaande maaiveld bevinden. Binnen het terrein zouden immers geen quartaire afzettingen hebben plaatsgevonden bovenop de pleistocene sequentie. Door de recentere activiteiten die plaatsvonden binnen het projectgebied, en dan voornamelijk de verschillende bouw- en sloopactiviteiten, is de kans dat er zich nog steentijd artefactensites in situ bevinden eerder klein tot onbestaande.

Het projectgebied is gelegen aan de zuidelijke zijde van het gehucht Oud Gooreyndt. Gegevens omtrent het ontstaan van het gehucht ontbreken. Het kan echter niet worden uitgesloten dat het in oorsprong een middeleeuwse gehucht betreft. Op de 18de-eeuwse kaart van Ferraris is te zien dat binnen het noordelijke deel van het terrein een alleenstaande, vermoedelijke, hoeve met moestuin aanwezig is. Dit gebouw werd echter ten laatste in het eerste kwart van de 19de eeuw gesloopt.

Vanaf het eerste kwart van de 20ste-eeuw wordt op het terrein nieuwe bebouwing opgetrokken die geleidelijk uitbreidde. De huidige nog aanwezige te slopen bebouwing gaat terug op deze 20ste-eeuwse bebouwing.

De ontwikkelingen in het gebouwenbestand gedurende de 20ste eeuw hebben een negatieve impact gehad op eventueel aanwezige archeologische resten. Zo zijn binnen het projectgebied verschillende versturende bodemingrepen herkend. De woningen zijn beide voorzien van een kelder, de koeien- en varkenstallen waren voorzien van ondergrondse mestputten, rondom de schuur waren verschillende ondergrondse putten aanwezig. Tevens is het terrein ter hoogte van de ingebuisde beek en ter hoogte van een ondergrondse persleiding van Aquafin verstoord.

Al deze verstoringen hebben een grote impact gehad op eventueel aanwezige archeologische resten binnen het projectgebied. Ze zullen niet enkel een deel van de resten zelf hebben verstoord, maar

leiden eveneens tot een contextverlies. Hierdoor wordt het kennisvermeerderingspotentieel van eventueel nog aanwezige resten sterk verminderd.

5. Programma van maatregelen

Er werd een vooronderzoek zonder ingreep in de bodem uitgevoerd, dat aangeeft dat er geen bijkomende maatregelen meer nodig geacht worden in het kader van de geplande werken. Al het vooronderzoek dat noodzakelijk is om met voldoende zekerheid een uitspraak te doen over de aanwezigheid en waarde van archeologisch erfgoed werd uitgevoerd.

De impact van de geplande werkzaamheden werd getoetst aan de gekende reeds verstoorde en reeds onderzochte zones, de gekende geologische, bodemkundige en ecologische kenmerken en de gekende archeologische en historische waarden (zie verslag van resultaten van het vooronderzoek).

Belangrijk in de afweging van de noodzaak voor verder vooronderzoek zijn de huidige graad van verstoring en het hieraan gekoppelde contextverlies waardoor eventuele aanwezige archeologische resten een beperkt potentieel tot kennisvermeerdering hebben.

Naar aanleiding hiervan zijn geen verdere maatregelen vereist. Daarom wordt geen programma van maatregelen opgemaakt. Deze beslissing steunt op onderstaande redenering.

De afweging of verder vooronderzoek noodzakelijk is, gebeurt op volgende wijze:

Na iedere fase in het vooronderzoek volgt verder vooronderzoek, zonder ingreep in de bodem of met ingreep in de bodem, indien op basis van de reeds uitgevoerde fase(s) van het vooronderzoek onvoldoende informatie gegenereerd is om:

- *de hoogstwaarschijnlijke afwezigheid van een archeologische site afdoende te staven*

Hoewel niet kon aangetoond worden dat er zich geen archeologische resten in het projectgebied bevinden, kon wel voldoende worden aangetoond waaruit deze resten zouden kunnen bestaan en dat gezien het ontbreken van een ruimere context voor de eventueel aanwezige resten deze dientengevolge geen groot potentieel op kennisvermeerdering hebben.

- *een gemotiveerde uitspraak te doen over het al dan niet moeten nemen van maatregelen*

Gezien het ontbreken van mogelijke archeologische resten met een hoog potentieel aan kennisvermeerdering dienen geen verdere maatregelen genomen te worden.

- *een plan van aanpak voor een archeologische opgraving op te maken*

Er dient geen archeologische opgraving plaats te vinden in het projectgebied.

- *een plan van aanpak voor een behoud in situ op te maken*

Er dient geen plan van aanpak gemaakt te worden voor een eventueel behoud in situ.

Op basis van het uitgevoerde vooronderzoek kunnen we besluiten dat er voldoende informatie is gegenereerd om een te bekrachtigen archeologienota op te maken die het ontbreken van potentieel op kennisvermeerdering afdoende staft.